

Ivana Přidalová: Rezidenční mobilita obyvatel Prahy se zaměřením na etnické menšiny Posudek diplomové práce

Práce má celkem 126 stran textu včetně 38 tabulek, 8 obrázků a 17 grafů. Dále obsahuje 9 stran literatury, 4 strany tzv. dalších zdrojů a početné (20) zejména grafické přílohy zobrazující prostorové rozmístění studovaných skupin migrantů v rámci Prahy.

Zpracování vyčteného tématu je rozhodně důležité a přínosné. Oproti „tradičním“ analýzám migračních pohybů (mimo vnitřní struktury velkých měst) se v českém (československém) kontextu migrační mobilitě uvnitř velkých městských struktur věnovala významně menší pozornost. Přidáme-li k tomu ještě dimenzi populace cizinců, pak jde o pole v podstatě minimálně probádané. To bylo způsobeno především dvěma faktory. Dřívější sociálněgeografická paradigmatu užívaná u nás příliš nerefletovala problematiku studia změn vnitřních struktur města včetně rezidenční migrační mobility. K tomu zároveň přispívala problematičnost jednak samotných existujících dat o rezidenční mobilitě stejně jako problematičnost získat následně taková spolehlivější data pro účely jakýchkoliv analýz. Důležitost daného tématu na příkladu Prahy pak podtrhuje rostoucí význam mezinárodní migrace, která je nyní hlavním motorem růstu Prahy a poznání prostorových vzorců, ve kterých se cizinci v Praze pohybují a usazují je bezpochyby důležitým úkolem základního a potenciálně i aplikovaného výzkumu.

Autorka člení svoji práci do logických bloků, začíná představením teoretických či konceptuálních rámců, poté se věnuje diskusi sběru a spolehlivosti příslušných dat a dále charakterizuje vývoj stěhování v Praze včetně popisu populace cizinců. Poté se soustřeďuje na migrační aktivitu obyvatelstva uvnitř Prahy, přičemž dává do souvislosti migrační aktivity a vybrané charakteristiky území. Další kapitola se zabývá pražskou rezidenční mobilitou české populace a dále vybraných skupin imigrantů. Je rovněž ukázán vývoj koncentrace obyvatelstva v Praze (ve dvou posledních sčítáních) podle vybraných občanství. Případová studie ruské imigrační skupiny v Nových Butovicích-západu včetně popisu proměny lokality v důsledku imigrace Rusů uzavírá standardní kapitoly. Závěr pak přináší shrnutí hlavních poznatků.

Je třeba ocenit některé aspekty. Zejména výběr samotného tématu a jeho zpracování. Od teorií, k analýze dat až po vlastní případovou studii, která celou problematiku přibližuje na mikroúrovni. Stejně tak je velmi přínosné zahrnutí aspektů spojených s problematikou sběru a věrohodnosti dat (a to jak spíše v obecné rovině, tak na konkrétním případu území Nové Bučovice-západ). Autorka dobře pracuje s literaturou (kromě problematiky komparace – viz níže) a potvrzuje znalost některých prací, dělaných na dané téma v minulosti. Poznání posunuje dále především v tom, že pracuje jak s proudy vnitřní (uvnitř Prahy a z ostatních částí Česka), tak mezinárodní migrace, a k tomu přidává ještě členění migrační mobility uvnitř Prahy podle jednotlivých typů zástavby, to vše v časovém vývoji. Velmi dobře zpracovává dané výsledky také do grafické podoby – v těchto ohledech je práce skutečně unikátní.

Oponent má však také upozornit na problematické aspekty: Ty rozdělím na dvě skupiny – A) ty závažnější a B) ty méně podstatné.

A)

1) Text je analytický, nicméně většinou deskriptivní; chybí více explanací a odpovědí na otázku – proč tomu tak je? Možná se nabízelo k tomuto účelu využití některých náročnějších statistických přístupů.

2) Autorka „příliš jednoduše“ a mnohdy nekorektně srovnává různé aspekty v čase. Ač jsem si dobře vědom problému nedostatku dat, nelze prostě jednoduše srovnávat situaci a čísla, která jsou od sebe vzdálena i několik desetiletí a také často reflektují velmi odlišné struktury a kontexty (např. str. 58 atd. ...).

3) Formulace hypotéz není vytržena, stejně jako představení teoretických či konceptuálních rámců. Autorka také patrně nepochopila Wolpertův přístup, resp. jeho význam pro migrační výzkum je zmateně komentován (str. 19).

U uvedených teorií a konceptů postrádám některé tituly a jejich reflexi. Jde především o práci D. Massey (1985), ve které představuje svůj model „ethnic residential segregation“, který vlastně rozvíjí principy založené chicagskou školou, resp. vysvětluje také podstatu migrační rezidenční mobility v širších zejména socioekonomických a demografických souvislostech. Z hlediska vnitřní migrace, byť nikoliv specificky rozvíjené do rezidenční mobility, postrádám některé ze studií mnoha evropských zemí, iniciované Radou Evropy a zpracované autory P. Reesem a M. Kupiszewskim a dalšími spolupracovníky.

Autorkou diskutované teorie a koncepty jsou relevantní stejně jako vyvolávají diskusi a mohly být doplněny o další – např. model segmentované asimilace (např. Portes, Zhou 1992) či např. řadu alternativ přesunů či „přísunů“ migrantů v/do městského prostředí – viz např. Peach (2001).

Existuje problém, na který autorka upozorňuje, ale který dále víceméně „ignoruje“, že totiž v post-socialistických zemích „státem podporované nivelizace rozdílů mezi statusem jednotlivých lokalit potlačily“, což však neznamená, že se již v čase nějakým způsobem v Česku a Praze dané rozdílů projeví a ustálily ... (str. 26). I v této souvislosti autorkou představený a aplikovaný koncept „existence tříd bydlení“ vidím spíše jako problematický. Pokud chápu užití daného konceptu širěji – tedy že se také jedná o „měření“ jisté úrovně „sociálního statusu“, potom mimo jiné některé typy zástavby, které jsou užity, vůbec nevyklučují „zachování statusu“ při změně typu zástavby ... Celkově mi v tomto ohledu autorčin přístup není příliš jasný a očekávám, že bude při obhajobě autorkou diskutován.

4) Případová studie je velmi dobře zpracována. Byla by však výrazně obohacena o zařazení pohledu na věc ze strany samotných migrantů (toho si je autorka ostatně vědoma ...).

B)

Jsou podány nepřítis jasné formulace citací (str. 17-18) ...“ kdy mezi běžné formy mobility patří cirkulační migrace či mezinárodní migrace (Zelinsky 1971)“ nebo ... „migrace je spíše selektivním procesem vedoucím k rostoucí sociálně prostorové diferenciaci (Novák a kol. 2007, Ouředníček a kol. 2011) ...“ či „kromě toho mohou být remitence do vzdělávání osob žijících v místě původu migranta, které je předpokladem pro lepší ochranu a využití místních přírodních zdrojů lokálním obyvatelstvem vedoucím k posílení jeho odolnosti (Locke a kol. 2000).

Příčiny související s lokálním prostředím mohou být přeci také „tzv. vnějšími faktory“? (str. 25).

Autorka ne vždy správně pracuje s termíny – např. „etnicitu“ lze asi těžko aplikovat na soubor skupiny imigrantů z Vietnamu. Stejně tak je v Albertovské škole konvencí užívat pojmy vystěhování a přistěhování pro vnitřní a emigrace a imigrace pro mezinárodní migraci.

Více bych očekával diskusi metodiky a konkrétních problémů sběru migračních dat u Sčítání či registrů ... a v návaznosti i formulaci možných zlepšení na daném poli.

OSN určitě nevydalo první Doporučení ke statistice zahraniční migrace v roce 1976! (str. 32); rovněž tak v realitě nebyla zajištěna srovnatelnost dat o zahraniční migraci díky Nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 862/2007 ... (str. 32).

Na poklesu počtu imigrantů v době probíhající globální ekonomické krize se podílela nejenom restriktivní migrační politika státu, ale i pokles samotných ekonomických příležitostí (str. 43). Naopak důvod zániku pracovních příležitostí (zmíněný na str. 54) by měl být doplněn o vliv restriktivní politiky státu ...

Projekt dobrovolných návratů sice existoval, ale měl minimální efekt (str. 49).

Někde se vyskytují překlepy či špatné znění slov (např. str. 62 první odstavec).

Byl nalezen „signifikantní – avšak dosti slabý - vztah mezi počtem přistěhovaných cizinců do UO Prahy a počtem cizinců v nich bydlících“. Přesto autorka tvrdí, že „nelze potvrdit, že by se cizinci stěhovali hlavně do území, kde již jiné osoby s cizím státním občanstvím bydlí ,...“ (str. 67) ... ???

Text se v některých pasážích opakuje (např. str. 73).

Ukazatel „podílu usazených v Praze“ (str. 86) je skutečně pouze omezený ...

Tvrzení že – „poměrně vysoké podíly přistěhovaných z Prahy a z Česka do venkovské zástavby naopak naznačuje, že někteří čínští imigranti, pravděpodobně dlouhodoběji usazené rodiny s dětmi, se stěhují do prostornějšího bydlení v domcích v klidnějších částech měst“ (str. 97) volá po verifikaci... - obdobně na str. 98 ...

Co znamená formulace: „vliv Rusů na hraně sociálního a fyzického prostředí“ (str. 116)?

Nesrozumitelná je pasáž na str. 124 – od „Případy stěhování“ po „.....částečné přemístění (Roseman 1971)“.

Po formální stránce je práce poměrně kvalitně zpracována. Text je logicky strukturován a napsán poměrně čtivě. Pouze někde se vyskytují překlepy či zkomolená slova. Je nutné také ocenit výstižnou doprovodnou grafiku, která často ilustrativně podtrhuje zjištěná fakta.

Přes dané výše formulované výhrady je třeba zdůraznit, že autorka splnila zadání a potvrdila, že je schopna definovat výzkumný úkol a zpracovat jej kvalitně za pomoci příslušného teoretického i metodického aparátu. Práci proto jednoznačně doporučuji k obhajobě.

13.9.2013

Dušan Drbohlav